

Анотація
И.Е.Каньковский

Мастер-класс как современная форма самостоятельной работы будущих инженеров-педагогов

Акцентируется внимание на том, что цель самостоятельной работы в процессе подготовки специалиста состоит в развитии такой черты личности как самостоятельность, а именно, способность организовать и реализовать свою деятельность без постороннего руководства и помощи. Рекомендовано для ее достижения использовать такую форму самостоятельной работы как мастер-класс. Обобщенно подходы к определению понятия «мастер-класс». Раскрыта структура мастер-класса и охарактеризованы основные элементы технологии его проведения. Определены роль студента, который выступает в качестве Мастера, при подготовке и проведении мастер-класса. Сформулированы критерии для определения эффективности использования такой формы самостоятельной работы. Приведены примеры использования мастер-класса в качестве формы самостоятельной работы будущих инженеров-педагогов. Установлено, что мастер-класс мотивирует студентов к освоению учебных программ, повышает их ответственность за свое обучение; формирует у студентов системное мышление на основе самостоятельной работы над выполнением индивидуальных и групповых творческих заданий по учебным дисциплинам и т.п.

Ключевые слова: самостоятельная работа, мастер-класс, структура, технология проведения, критерии эффективности, инженер-педагог.

Summary
I.Ye.Kankovsky

Master-Class as a Modern Form of Self-Study of the Future Engineers-Educators

Attention is focused on the fact that the purpose of self-study in preparation for the specialist is to develop such traits as self-reliance, namely, the ability to organize and implement its activities without external guidance and assistance. It is recommended to achieve it using this form of self-study as a master class. A generalized approach to the definition of «Master-Class». Revealed the structure of the master-class and describes the main elements of its technology. Define the role of the student, who acts as the Master, the preparation and conduct of the master-class. The criteria for determining the efficiency of this form of self-study. Examples of the use of the master-class as a form of self-study of the future engineers-educators. Found that the master-class motivates students to the development of training programs, increases their responsibility for their own learning; forms of systems thinking in students on the basis of independent work on individual and group creative assignments in various academic disciplines, etc.

Key words: self-study, master-class, structure, technology of implementation, performance criteria, engineer-educator.

Дата надходження статті: «12» березня 2013 р.

УДК 37.018.43

П.І.КЕНДЗЬОР,
кандидат педагогічних наук
(м.Львів)

Здійснення системного підходу у реалізації полікультурного виховання у загальноосвітньому навчальному закладі

Полікультурне виховання учнів у загальноосвітньому навчальному закладі має здійснюватися у різних контекстах, особливо на рівні початкової та середньої освіти; інтегруватися у різні види навчально-вихованої діяльності. Системний підхід до полікультурного виховання, у рамках якого учні навчаються навичкам соціально прийнятної поведінки, громадянської відповідальності та соціального партнерства, має реалізовуватися на всіх рівнях навчально-виховного процесу, а саме: навчальні курси; інтеграція елементів полікультурного змісту в існуючі предмети; наявність демократичного шкільного клімату; відповідно організована позакласна робота; участь вихованців у діяльності місцевих етнічних спільнот та культурних товариств тощо.

Ключові слова: полікультурне виховання, учні, загальноосвітній навчальний заклад, системний підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасних соціокультурних умовах виникає необхідність врахування нових соціокультурних чинників та суспільних потреб у сфері виховання особистості. Полікультурне виховання виконує важливу роль у підготовці молодих громадян до життя у багатокультурному суспільстві, сприяючи його інтеграції та консолідації.

Зasadничі принципи розвитку багатонаціонального, багатокультурного суспільства закладені в Конституції України, а також зафіксовані у низці державних освітніх документів: Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній Доктрині розвитку освіти,

Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, які містять загальні положення щодо ролі освіти та виховання у процесі формування громадянина, окреслюють засади та принципи освіти, які безпосередньо відповідають завданню розвитку демократичного суспільства. Окремі з визначених цими документами завдань безпосередньо розкривають зміст полікультурної освіти – виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу та інших народів і націй. У Національній доктрині розвитку освіти підкреслюється роль освіти у формуванні цінностей громадянського суспільства, акцентується увага на необхідності виховувати в молоді відчуття приналежності до європейської та світової цивілізації [3].

Водночас у державних документах, які визначають освітню політику України, не відображено конкретних підходів та шляхів вирішення проблеми системного впровадження полікультурного виховання у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу, що має на меті сприяти консолідації української політичної нації, забезпечити конструктивну співпрацю представників різних етносів, релігій, культур, які проживають на території України, а також міжнародну кооперацію.

Аналіз досліджень і публікацій... Науковий аналіз проблеми засвідчив, що в сучасній українській педагогіці певна увага приділяється вивченню методологічних, теоретичних та практичних аспектів полікультурної освіти і виховання. Слід констатувати значний доробок сучасної педагогічної науки теоретичних засад полікультурної освіти і виховання (В.Бойченко, Л.Волік, В.Єршов, В.Компанієць, Т.Левченко, І.Лощенкова, Г.Розлуцька, Л.Узунова, О.Шевнюк, Н.Якса та ін.). Водночас, беручи до уваги виклики та запити українського суспільства, процеси глобалізації, євроінтеграції, підготовка учнів до ефективної життєдіяльності у полікультурному суспільстві, система виховання в Україні потребує системного впровадження полікультурного виховання у зміст та методику навчання, позакласну роботу, систему післядипломної освіти педагогічних кадрів, створення якісних методичних навчально-методичних матеріалів, рекомендацій для вчителів, щодо особливості роботи з дітьми в умовах полікультурного суспільства.

Формування цілей статті... Тому **метою статті** є окреслення можливостей здійснення системного підходу до реалізації полікультурного виховання учнів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу... Системний підхід у педагогічній науці є одним з основних напрямів спеціальної методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем. Він забезпечує розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину [1, с.305].

Важливість застосування системного підходу до полікультурного виховання особистості є актуальним соціально-педагогічним завданням, оскільки українське суспільство є багатокультурним. Тому такий підхід забезпечує: навчання молоді способам подолання виявів ксенофобії, расизму, насильства, дискримінації; співпрацю та почуття відповідальності між різними культурними спільнотами; виховання поваги до прав людини; розвиток громадянської відповідальності особистості; виховання почуття емпатії, здатностей міжкультурного діалогу.

Термін «міжкультурний» наголошує, що у житті разом культурні домінанти є важливими аспектами ідентичності різних індивідуумів, спільнот, тому треба брати їх до уваги, вони не є статичними, а багатограними і мінливими, взаємодіють у суспільному житті [5, с.28]. У багатокультурному контексті в процесі взаємодії усі культури змінюються і збагачуються. Культурні ідентичності не встановлені назавжди, а розвиваються. Саме тому визнання цінності різноманітності та забезпечення кожному можливості конструювати власну ідентичність і вибирати засоби цієї ідентичності покладено в основу конструктивного міжкультурного діалогу.

Існує два виміри будь-якого міжкультурного діалогу. По-перше, міжкультурна перспектива вимагає розуміння, що світ є багатограний, складний і динамічний, а взаємодія є невід'ємною частиною життя і культури. По-друге, це вимагає взаємоповаги та рівноправності у відносинах представників різних етнічних спільнот, а не взаємин, побудованих на запереченні чи домінуванні.

Варто зазначити, що кожне суспільство потребує функціонування соціальних інститутів, які сприяють формуванню такої ідентичності і соціальної солідарності. «Національність, – наголошує Барт ван Стінберг, сама є інститутом, який продукує і визначає культурну ідентичність [7, с.14]. Так само як і традиції також є соціальним інститутом, хоча не завжди забезпечують колективну ідентичність.

Отже культурна ідентичність – це явище, яке функціонує на особистісному рівні у відповідності до суспільних норм. Різноманітність сприяє розвитку будь-якого суспільства. І чим

більше існує різних ідентичностей у державі, тим більше можливостей вибору. Б.Тернер вводить поняття культурного громадянства, наголошуючи на провідній ролі освіти в національній системі цінностей, відповідно до чого громадянство передбачає не лише ідею загального статусу і національної політичної структури, а також поняття загальної культури і загальної освітньої системи. Б.Тернер зазначає існування напруження між сучасною ідеєю громадянства і постмодерною культурною різноманітністю та її релятивізмом, висловлюючи небезпеку злиття постмодерної культури з ідеєю глобальних прав людини, що приведе до політеїстичних ціннісних конфліктів [7, с.230].

Водночас поняття ідентичності передбачає не гомогенність, а гетерогенність соціуму, його різноманітність, багатомірність. Відповідно важливим є навчання молоді дотримуватися моральних норм та вміння застосовувати їх у будь-якій проблемній ситуації. Відтак полікультурне виховання покликане допомогти молодим людям у формуванні власної ідентичності.

Отже, визнання культурної, національної, етнічної ідентичності є визначальним чинником суспільного розвитку. Це передбачає у суспільному житті та освіті визнання прав та цінностей культурної спадщини інших культурних громад, які як активні учасники суспільства творять багатокультурну суспільну реальність, уникаючи етноцентричних поглядів.

Слід зазначити, що освітня та виховна практика країн Європи є важливим джерелом для розвитку вітчизняної стратегії полікультурного виховання підростаючого покоління. Полікультурну освіту і виховання визнано європейськими дослідниками основоположним принципом, який навчає взаємному визнанню культур, цінностей, взаємодії та покладено в основу виховної діяльності різних країн Європи. Європейські дослідники розглядають наступні аспекти полікультурної освіти та виховання [8, с.35–36].

Міжкультурна освіта в контексті міграції (інтеграція мігрантів і автохтонного населення, природа соціальних зв'язків, багатокультурність європейських суспільств, різні, багатомірні цінності, численні приналежності; потреба у мережі для спілкування, участі, забезпечення соціальної справедливості). Міжкультурність стосується не лише іммігрантів, а усієї громади, школи, вимір, що проходить через усе суспільне життя.

Визнання культурних, національних, мовних та етнічних меншин є найважливішим чинником суспільного розвитку. Це передбачає у суспільному житті та освіті визнання прав та цінностей культурної спадщини, уникаючи егоцентричних поглядів; визнання інших культурних громад активними учасниками, що творять багатокультурну суспільну реальність, відповідають за власний розвиток і загальний культурний розвиток багатокультурного суспільства, до якого вони належать.

Знання прав людини, засновані на принципах, що сформульовані в Хартії ООН, Загальній декларації прав людини, міжнародних конвенціях з прав людини. Це основоположний елемент інтеркультурного підходу (належна увага економічним, соціальним, культурним, громадянським, політичним правам, особистим та колективним правам; наголошення на поняттях рівності, миру, гідності, демократії; боротьбі проти расизму, расистської дискримінації, ксенофобії і всіх форм нетолерантності і насильства, захист меншин, захист прав мігрантів, осіб з особливими потребами, прав дитини [5, с.18].

Громадянин у контексті теорії полікультурного виховання розглядається як особа у відносинах з іншими, що передбачає спільне громадянство, спільні цінності, взаєморозуміння, співпрацю і прийняття рішення на основі обговорення. Наголос робиться на навчанні, сприянні міждисциплінарним підходам у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін, які розглядають етичні, політичні, суспільні, культурні, філософські та релігійні питання.

Активна громадянська позиція, толерантність, повага до прав і гідності людини, патріотизм та інші важливі якості безпосередньо пов'язані саме з небайдужістю людини до довкілля, з її зацікавленням та позитивним ставленням до різноманітності в різних її проявах. Тому ці цінні якості повинні виховуватися у молодого покоління, запобігаючи конфліктам та іншим негативним ситуаціям. Це вимагає розвитку соціокультурної компетентності в учнів різного соціального, культурного і релігійного походження.

Ця загальна компетентність передбачає, у свою чергу, інші специфічні компетентності: чутливість до різних культурних і релігійних джерел людської різноманітності; уміння спілкуватися з іншими і вступати в діалог; навички конструктивного співіснування (робота в команді, кооперативне навчання, емпатію, мирне розв'язання конфліктів, розвиток впевненості тощо); уміння досліджувати різні культурні практики, розглядати суперечливі питання; критичне мислення та особиста рефлексія.

Полікультурне виховання учнів у загальноосвітньому навчальному закладі має здійснюватися у різних контекстах, особливо на рівні початкової та середньої освіти; інтегруватися у різні види діяльності при викладанні навчальних дисциплін (мови та літератури, історії,

суспільствознавства, громадянської освіти, етики тощо), а також за допомогою міждисциплінарних тем (наприклад, дослідження місцевих проблем, розв'язання соціокультурних конфліктів); реалізуватися у процесі організації проектної діяльності; стимулювати зміни на рівні освітньої політики та навчально-методичного забезпечення навчальних курсів, впроваджуючи елементи полікультурного виховання як ефективного інструменту педагогічної діяльності.

Таким чином, беручи за основу положення, що полікультурне виховання є контекстом, у рамках якого учні навчаються навичкам соціально прийнятної поведінки з метою подальшої самореалізації на засадах громадянської відповідальності та соціального партнерства у соціальній комунікації на різних рівнях, воно має реалізуватися на всіх рівнях навчально-виховного процесу, а саме: навчальні курси; інтеграція елементів полікультурного змісту в існуючі предмети; наявність демократичного шкільного клімату; відповідно організована позакласна робота; участь вихованців у діяльності місцевих етнічних спільнот та культурних товариств тощо.

Доцільно виділити такі рівні у структурі системи полікультурного виховання в загальноосвітньому навчальному закладі: поглиблення знань в рамках навчального процесу (інтеграція полікультурного змісту та підходів у курси предметів соціо-гуманітарного циклу, варіантна та інваріантна частина навчального плану. Форми організації роботи – спецкурси, факультативи, уроки; формування загальнонавчальних і спеціальних полікультурних умінь у рамках позакласної та позаурочної компонентів освіти. Форми: гуртки, спецкурси, індивідуальні та групові навчально-дослідницькі заняття; формування соціокультурної компетентності засобами дослідницької і проектної роботи учнів. Форми: гуртки, студії, клуби за інтересами, етнокультурні табори, музеї, експедиції тощо.

Моделюючи навчальну діяльність учнів у контексті системного та інтеркультурного підходів, слід враховувати її особливості, що конкретизуються у таких завданнях полікультурного виховання: відповідність виховної роботи з учнівською молоддю сучасним соціокультурним умовам українського суспільства; створення умов для соціальної творчості учнів через різноманітні форми діяльності; формування позитивного ставлення до різноманітності у місцевій громаді та активної життєвої позиції особистості.

Виходячи із зазначеного вище, важливим завданням полікультурного виховання є розвиток в учнів таких громадянських якостей, як толерантність (розуміння того, що в житті існує різноманітність у різних проявах та поваги до вибору інших людей) та громадянськість (уміння відстоювати власну позицію, здатність до розмірковувань та поміркованість у публічному вираженні ідентичності, взаємоповагу та спілкування з іншими).

У психології толерантність тлумачиться як терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, думок, а також витривалість до негативних емоційних факторів [2; 6]. На думку Г. Солдатової, толерантність є інтегрованою характеристикою індивіда, що визначає його здатність у проблемних та кризових ситуаціях активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем з метою відновлення своєї нервово-психічної рівноваги, успішної адаптації, недопущення конфронтації та розвитку позитивних взаємин з собою і з навколишнім світом» [6, с.84].

До структурних компонентів толерантності О.Грива відносить такі складові [2, с.15]: когнітивна – те, що людина знає, усвідомлює, чим свідомо оперує: знання про історію і культуру народів світу, регіону мешкання даної людини; основи релігійних знань; гендерні, вікові, етнічні та інші соціальні особливості представників різних груп; процеси, які характеризують сучасність: глобалізація, підвищена конфліктність світу, криза соціуму тощо; аксіологічна складова – ціннісні установки на: цінність особистості й культури як соціального феномена; паритетні, взаємоповажливі взаємини; соціальну відповідальність за свої слова і вчинки; подолання стереотипів, упереджень, агресії; інструментальна складова, що забезпечує вміння особистості: спілкуватися з представниками інших культур, соціальних груп; вступати в контакт, взаємодіяти з іншими людьми і групами; здійснювати комунікації; діяти в умовах полікультурного світу, в умовах гетерогенних груп; полікультурно мислити; здійснювати саморегуляцію; якісна складова, що регламентує якості особистості: терпіння; відсутність тривожності; емпатійність; критичність мислення; когнітивну складність; соціальну гнучкість; соціальну перцепцію; емоційну стабільність; самостійність; позитивну самооцінку.

Необхідність розвитку в учнів толерантності як громадянської цінності зумовлена насамперед багатонаціональним характером українського суспільства, необхідністю вибудовувати відносини представників різних національностей, об'єднаних єдиною територією та умовами співіснування у минулому. Це передбачає створення педагогічних умов для виховання культури міжнаціональних відносин, вивчення історії та культури етнічних спільнот України, організацію освітньо-виховних заходів, що сприяють об'єднанню представників різних національностей України; утвердженню рівних прав та обов'язків їх членів перед державою; реалізацію права кожного етносу на розвиток

мови, культури, освіти; утвердження взаєморозуміння; сприяння мирному розв'язанню міжетнічних протиріч та міжнаціональних конфліктів.

Істотними ознаками толерантності, з одного боку, є гарантоване збереження відмінностей, а з іншого – пошук і використання подібності, схожості у ході продуктивного діалогу, співпраці членів соціуму. Толерантність як установка представляє собою готовність особистості до співпраці при встановленні оптимального балансу різних ідентичностей. У цьому контексті можна зазначити, що толерантність – це не пасивне прийняття, а активний процес зіткнення з незрозумілим і чужим та бажання зрозуміти незрозуміле.

Необхідною передумовою цілеспрямованої навчальної діяльності, її організованості та результативності є інтерес вихованців до навколишнього світу, конкретного виду діяльності. За наявності стійкого інтересу значно полегшується процес розвитку когнітивних функцій і життєво важливих умінь.

Отже, навчальні програми дисциплін та навчально-виховний процес загалом мають спрямовуватися на розвиток стійкого пізнавального інтересу особистості. Вирішенню цього завдання допоможуть: чітке планування діяльності, використання різних форм, методи і прийоми. Поведінка, орієнтована на досягнення бажаного результату, передбачає наявність у кожної людини мотивів досягнення успіху. Пізнавальний інтерес учнів формується і стає стійким тільки за умови ситуації успіху навчальної діяльності, позитивної оцінки її результатів.

У цьому контексті, як зазначає І.Осипова, основним завданням є підвищення у структурі мотивації внутрішньої мотивації учіння: особистий розвиток у процесі навчання, пізнання нового, невідомого, розуміння необхідності навчання для подальшого життя. Зовнішніми є мотиви навчання для лідерства, престижу, матеріальної винагороди та уникнення невдачі [4, с.35].

Отже, важливим у навчальній діяльності вихованців є не лише розуміння, але й внутрішнє сприйняття навчальної діяльності. Спрямованість навчальної мотивації учня і його статус у класі взаємопов'язані. Доброзичлива атмосфера на уроці забезпечує розвиток полікультурної компетентності вихованців. З метою підтримки мотивації успіху вчитель має бути особисто мотивованим до своєї діяльності та об'єктивно ставитися до успіхів та невдач школярів. Чинники, що впливають на формування позитивної та стійкої мотивації до навчальної діяльності учнів: зміст навчального матеріалу; організація навчальної діяльності; стиль педагогічної діяльності вчителя; колективні, групові форми навчальної діяльності; оцінка навчальної діяльності учнів у безособовій формі та порівняльній динаміці.

Найважливішими результатами навчання та полікультурного виховання молоді є формування вміння приймати свідомі рішення, здійснювати вільний усвідомлений вибір; навички розуміння норм і правил поведінки в суспільстві та поваги до них, знання законів, основних прав людини, особистої відповідальності та громадянського обов'язку, взаєморозуміння та взаємоповаги.

Поділяючи ідеї дослідників (П.Вербицької, О.Киричука, О.Коберника, Л.Лузіної, В.Швеммер), наголошуємо на тому, що загальноосвітній навчальний заклад, забезпечуючи усі умови для розвитку особистості, є не тільки педагогічною системою, але й системою соціальною. Адже навчальний заклад як організація і суспільна підсистема взаємодіє із іншими соціальними підсистемами у суспільстві (сім'я, влада, суспільні інституції, громадські організації, громадськість). Суспільство і його різноманітні суб'єкти є замовниками освітніх послуг і тому мають перебувати у тісній взаємодії. Саме тому, на нашу думку, виховна система полікультурного виховання є значно ширшою від педагогічної системи загальноосвітнього навчального закладу.

Саме тому реалізація широких можливостей соціального партнерства та соціальної практики учнівської молоді в місцевій громаді в процесі полікультурного виховання надає йому характеру відкритої соціально-педагогічної системи, яка має значний виховний потенціал.

Висновки... Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження системи полікультурного виховання у загальноосвітньому закладі передбачає здійснення таких першочергових завдань: аналіз програм та навчально-методичних матеріалів навчальних дисциплін суспільствознавчого циклу на рівні змісту і методики навчання щодо відповідності потребам багатокультурного суспільства; визначення критеріїв, потреб навчально-виховного процесу щодо інтеграції проблематики багатокультурності; посилення змістових ліній програм, розроблення рекомендацій авторам підручників, розробникам програм враховувати ці питання, які сприяють розумінню України як багатокультурного та багатоконфесійного суспільства; укладення програм, рекомендацій із врахуванням аспектів полікультурності; розроблення моделі інтеграції полікультурного підходу в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу тощо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончаренко С. Методологічні засади побудови педагогічної теорії / Семен Гончаренко // Шлях освіти. – 2007. – № 2. – С. 2–10.

2. Грива О. А. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / О. А. Грива. – К., 2008. – 32 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квіт. (№ 33). – С. 2–6.
4. Осипова И. Формирование учебной мотивации школьников / И. Осипова // Воспитание школьников. – 2003. – № 8. – С. 33–36.
5. Релігійна багатоманітність та міжкультурна освіта : посібник для школи / [під ред. Джона Кіста ; пер. англ. Н. Юхимович, Т. Дитина]. – Львів : ЗУКЦ, 2008. – 160 с.
6. Солдатова Г. Практическая психология толерантности, или как сделать так, чтобы зазвучали лучшие струны человеческой души? / Г. Солдатова // Век толерантности. – 2003. – № 6. – С. 60–78.
7. Умови громадянства : зб. статей / [за ред. Барта Ван Стінбергена ; пер. з англ., передм. та прим. О. О. Іваненко ; Український центр духовної культури]. – К. : [б. в.], 2005. – 264 с.
8. Giordan H. Les minorites en Europe. Droits linguistiques et droits de l'homme / Giordan H. – Paris : Kime, 1992. – 162 p.

Анотація

П.И.Кендзёр

Осуществление системного подхода в реализации поликультурного воспитания в общеобразовательном учебном заведении

Мультикультурное воспитание учеников в общеобразовательном учебном заведении должно происходить в разных контекстах, особенно на уровне начального и среднего образования; интегрироваться в разные виды учебно-воспитательной деятельности. Систематический подход к мультикультурному воспитанию, в рамках которого ученики приобретают навыки социально приемлемого поведения, гражданской ответственности и социального партнерства, должен реализовываться на всех уровнях учебно-воспитательного процесса, а именно: учебные курсы; интеграция элементов мультикультурного содержания в существующие предметы; наличие демократического школьного климата; соответствующая организованная внеклассная работа; участие воспитанников в деятельности местных этнических сообществ и культурных обществ и т.п.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, ученики, общеобразовательное учебное заведение, системный подход.

Summary

P.I.Kenzior

Realization of the System Approach in Realization of Multicultural Education in General Educational Establishment

Multicultural education of students in a secondary school should be realized in various contexts, especially at the level of primary and middle school; it should be integrated into different types of educational activity. Systematic approach to multicultural education, in the framework of which students acquire the skills of socially acceptable behavior, civic responsibility and social partnership, should be realized at all levels of the educational process, and namely: educational courses; integration of multicultural content elements into existing subjects; availability of democratic school climate; properly organized out-of-school work; participation of school students in the activities of local ethnical communities and cultural societies, etc.

Key words: multicultural education, students, general educational establishment, system approach.

Дата надходження статті: «25» березня 2013 р.

УДК 372.47+378.041.008.2(045)

Г.І.КІТ,

старший викладач;

І.В.ГРИНДІЙ,

викладач

(м.Хмельницький)

Організація самостійної роботи бакалаврів з «Теорії і методики формування елементарних математичних уявлень»

У статті висвітлено проблеми організації самостійної роботи студентів з «Теорії і методики формування елементарних математичних уявлень» у дітей дошкільного віку на II освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» у процесі їхньої фахової підготовки. Розглянуто різні підходи науковців до визначення поняття самостійна робота студентів, акцентовано увагу на мету, завдання, види та форми самостійної роботи. Запропоновано методичні рекомендації з організації самостійної роботи студентів з вивчення курсу «Теорії і методики формування елементарних математичних уявлень».

Ключові слова : самостійна робота студентів, види та форми самостійної роботи.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Винятково важливого значення в умовах модернізації освітньої галузі, набуває підготовка фахівців нової генерації, які були б